

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 12^{ΗΣ} ΙΟΥΝΙΟΥ 1952

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΕΜΜ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Γενικός Γραμματεὺς παρουσιάζει τὰ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀποσταλέντα νέα βιβλία

Ὁ κ. Β. Κουρεμένος παρουσιάζων τὰ ἔργα: 1) *E. Pontremoli*: *Kerylos* καὶ 2) *E. Gromort*, *Lettres à Nicías*, εἶπε τὸ ἑξῆς.

Καταθέτω εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν δύο βιβλία, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὀγκώδη ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἶναι ἐνδιαφέρον δι' ὅσους ἐνδιαφέρονται δι' ἀρχιτεκτονικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ζητήματα.

Τὸ ἓν ἔχει τίτλον «*Κηρύλος*» καὶ τὸ ἄλλο: «*Ἐπιστολαὶ πρὸς Νικίαν*». Σημειῶνω ἔδῳ ὅτι ὅταν σοβαροὶ συγγραφεῖς πραγματεύωνται ἀνώτερα κλασσικὰ καλλιτεχνικὰ θέματα, οὗτοι δίδουν εἰς τὰ βιβλία των ἓνα Ἑλληνικὸν χρωματισμόν.

Α') Ὁ *Κηρύλος* εἶναι τὸ ψευδώνυμον τοῦ κ. *Ποντρεμολί*, μέλους τοῦ *Institut* καὶ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεόδ. Ρενάκ, συγγραφεὺς, ἀρχαιολόγος, ἑλληνιστής, ἀνέθεσε νὰ τοῦ κτίσῃ μίαν οἰκίαν ἐπὶ ἐνὸς μικροῦ ἀκρωτηρίου εἰς *Beaulieu* πλησίον τῆς *Nice* εἰς μαγευτικὴν τοποθεσίαν. Ὁ κ. Ρενάκ ἠθέλησεν, ὅπως ἡ οἰκία αὕτη εἶναι καθαροῦ ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ. Πρὸς τοῦτο ὁ *Ποντρεμολί*, ὅστις ἐγνώριζε τὴν Ἰωνίαν, τὴν Δῆλον, τὴν Πομπηῖαν κ.τ.λ. ἐμελέτησε μὲ ὄλον του τὸν ἐνθουσιασμόν, τὰ διάφορα σχέδια ἐν συνεργασίᾳ μὲ μεγάλους καλλιτέχνας, γλύπτας καὶ ζωγράφους, ὡς καὶ τοὺς καταλληλοτέρους τεχνίτας διὰ μάρμαρα, τὴν ξυλείαν, τὰ ὑφάσματα, τὰ γυαλικά ἕως τὰ πιάτα καὶ ποτήρια, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀριστοτεχνήματος αὐτοῦ.

Πρὸς τὴν εἴσοδον ὑπάρχει ὁ λουτήρ καὶ ὁ ξενών, δεξιὰ τὸ ἄτριον μετὰ τοῦ βωμοῦ καὶ ἡ βιβλιοθήκη, καὶ ἄνωθεν τὰ κατοικήσιμα δωμάτια. Ὅλοι αἱ ἐπιφάνειαι εἶναι ἀριστοτεχνικῶς διακεκοσμημέναι τὰ δάπεδα, αἱ ὀροφαί, οἱ δοκοὶ καὶ

οί τοῖχοι εἶναι καθαρῶς ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀντιγραφῆς (plagiat), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξευτελίζει καὶ νεκρώνει τὴν ἀρχιτεκτονικὴν.

Οὔτε ὁ κόπος, οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε δὲ καὶ τὸ χρῆμα δὲν ἔλειψαν οὕτως, ὥστε ἡ οἰκία αὐτὴ ἐγένινεν ἀκατοίκητος καὶ κανεὶς δὲν ἠμπόρесе νὰ διαμείνη εἰς αὐτὴν παρὰ ἐλαχίστας ἡμέρας. Οὕτως ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ καλλιτεχνία δὲν ὑποδουλώνεται, θαυμάζεται μόνον καὶ ὁ Ρενὰκ ἐπέτυχεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ κάμη ἓνα οἰκοδόμημα διὰ τοὺς αἰῶνας· τὸ ἐδώρησεν εἰς τὸ «Institut» καὶ χρησιμεύει ὡς Μουσεῖον ἄνευ ἄλλων ἀντικειμένων.

Θεωρῶ καθήκόν μου νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὸν μέγαν φιλέλληνα, ὅστις ἐπλούτισε τὴν ἑλληνικὴν τέχνην μὲ τοιοῦτον ἔργον.

Β) *Αἱ ἐπιστολαὶ πρὸς Νικίαν* εἶναι ἔργον τοῦ κ. Γκρομόρ, βραβεῖον τῆς Ρώμης, καθηγητοῦ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἐν πρώτοις παρατηρῶ ὅτι ὁ Γκρομόρ δὲν ἀπευθύνεται εἰς ὅλους τοὺς μαθητὰς παρὰ εἰς τὸν ἐκλεκτὸν ἐξ αὐτῶν, διότι ὀλίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες δύνανται νὰ μνηθοῦν εἰς τὰ μυστήρια τῆς καλλιτεχνίας καὶ ἰδιαίτερος τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς καὶ μάλιστα εἰς τὴν κρίσιν τῶν συγχρόνων ἔργων, ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε συγκεχυμένη καὶ ἀπαιτεῖται πολὺς χρόνος καὶ κάποτε αἰῶνες πρὸς καταστάλαξιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῆς θετικῆς αὐτῶν ἀξίας, ὡς π.χ. εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην εἰς ἣν δὲν ἀπέδιδον πρότερον τὸν φωτοστέφανον «ρυθμὸς» παρὰ πρὸ ὀλίγων δεκάδων ἔτων.

Ὁ Γκρομόρ ἐξετάζει πρῶτον τὸν ὄρισμὸν περὶ τῆς καλλιτεχνίας, τὸν ὁποῖον ἔδωσαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νέοι φιλόσοφοι, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων, ὁ Πλωτῖνος καὶ ἄλλοι, οὐχὶ ὅμως ὁ J. J. Rousseau. Οἱ ἀρχαῖοι συνέχεον τὸ ὠραῖον μὲ τὸ καλόν, ἔλεγον «καλὸς κάγαθός»· ὑπάρχει καὶ ἡ ἀλήθεια ἡ ὁποία εἶναι παντοῦ· Τὸ κάλλος ἢ ὠραῖον εἶναι ἐξωτερικόν, τὸ δὲ καλὸν εἶναι ἐσωτερικόν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μας ἐποχὴν οἱ καλλιτέχνηαι κουρασμένοι ἐκ τοῦ κλασικισμοῦ, εἰς τὴν τελειότητα τοῦ ὁποίου δὲν ἔφθασαν ποτέ, ἐπηρεασμένοι δ' ἐκ τῶν νέων ἐφευρέσεων, προσπαθοῦν νὰ εὔρουν νέους τρόπους ἐκφράσεως, παραβλέποντες τὴν φύσιν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θέλουν νὰ ὑποδουλωθοῦν, ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς κυβισμόν, σουρεαλισμὸν κ.τ.λ. τὸ κοινὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀσχολούμενον εἰς ἄλλας σκέψεις, δὲν ἐνδιαφέρεται πολὺ μὲ τὴν καλλιτεχνίαν οὕτως, ὥστε δημιουργεῖται φαῦλος κύκλος· συλλέκτης δὲ τις ἀγοράζων ἓνα πίνακα ἠρώτησε: διατὶ λέγουσι εἶναι καλὴ ζωγραφικὴ, ἐνῶ εἶναι τόσον ἄσχημον! Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐδημιούργησαν ἔργα παριστάνοντες ὄντα ἀνύπαρκα εἰς τὴν φύσιν· τοὺς Κενταύρους, τὸν Μινώταυρον, τὰς Νεραΐδας, τὰς Γοργόνας, τὸν λέοντα μὲ ἓνα πόδι ὡς καὶ ἄλλα· ἔβαζαν περὰ εἰς τὴν Νίκην τῆς Σαμοθράκης, δίχως νὰ ἐδιαφέρωνται διὰ τὴν ἀνατομίαν

κ.τ.λ. ἀλλὰ ὅλα ὅμως τὰ στοιχεῖα καὶ ὄργανα αὐτῶν εἶναι πιστῶς ἐμπνευσμένα ἐκ τῆς φύσεως.

Ἐνα καλὸν βιβλίον ἀναγνωρίζεται ἀμέσως, διότι ἀπευθύνεται εἰς τὸ πνεῦμα, ἐνῶ τὸ καλλιτεχνικὸν ἔργον ἀπευθύνεται εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα ἐκάστου ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον εἶναι διαφορετικόν. Διὰ τὴν ἐκτίμησιν δὲ τις τὰ τῆς καλλιτεχνίας ὀφείλει νὰ εἶναι καλλιεργημένος γενικῶς· ἀλλὰ τί εἶναι καλιέργεια; ὁ Πρόεδρος Heriot ἔδωσε χαριτωμένον ὄρισμόν αὐτῆς· ἡ καλιέργεια, εἶπεν, εἶναι, ὅταν ἐδιάβασε τις πολλὰ καὶ ἔμαθε πολλὰ, ὅταν δὲ τὰ ἐλησμόνησε ὅλα, ὅ,τι μένει εἶναι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου!

Διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, μητέρα τῆς γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς, περιλαμβανουσαν καὶ ὅλας τὰς τέχνας τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ἢ κρίσις ἢ ἡ ἐκτίμησις αὐτῆς εἶναι πολὺ δύσκολος. Εἰς τοῦτο ἔχει αὕτη πολλὰ κοινὰ μὲ τὴν μουσικὴν· εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὑπάρχει ἐν πρώτοις τὸ χρήσιμον καὶ εἰς αὐτὸ προσαρμόζεται τὸ ὡραῖον· τὸ χρήσιμον πληρῶνεται εἰς τὸν ἐπαγγελματίαν, εἶναι τὸ τεχνικὸν μέρος ἀλλὰ τὸ ὡραῖον δὲν ἀμείβεται, εἶναι θεῖον δῶρον· ὑπάρχει λοιπὸν εἰς ἐν κτήριον ἀπ' ἐνὸς ἢ οἰκοδομικῆ, ἢ ὁποῖα γίνεται μὲ διάφορα ὑλικά καὶ σύμφωνα μὲ τὰς νέας ἐφευρέσεις καὶ τάσεις καὶ ἀπ' ἐτέρου τὸ καλλιτεχνικὸν μέρος, τὸ ὁποῖον, ἐὰν ὅλα αὐτὰ εἶναι καλῶς προσηρμοσμένα μὲ καλὴν σύνθεσιν καὶ ἀναλογίαν, τότε ὀνομάζεται Ἀρχιτεκτονικῆ.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας καθ' ἣν ὅλοι βιάζονται, οἱ μαθηταὶ νὰ πάρουν γρήγορα τὸ δίπλωμά των καὶ οἱ πελάται νὰ κτίσουν ἀμέσως, ἢ οἰκοδομικὴ γίνεται μὲ κάποιαν συνήθειαν, ρουτίαν· ἢ πρὸ ὀλίγων δὲ ἐτῶν ἐφευρέσεις τοῦ μπετὸν ἠὲ κόλυνεν εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν πρὸς ἐκμηδένισιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Διακηρύττουσιν δ' ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι μόνον μία τεχνικὴ! Δυστυχῶς βλέπω ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, μητέρα τοῦ ὡραίου, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὠρίσθη εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν πλευρὰν μὲ τοὺς γλύπτας καὶ ζωγράφους· αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶναι ἄτοπον ἐπηρεάζει τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀρχιτεκτονικὴν ἐμφάνισιν.

Ὁ κ. Γκρομόρ ἐν συνεχείᾳ δίδει εἰς τὸν Νικίαν τὰς ἀπαραιτήτους συμβουλὰς διὰ τὴν καλυτέραν παρ' αὐτοῦ κατανόησιν καὶ προκοπὴν εἰς τὰς σπουδὰς του, διότι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν διδάσκεται ὡς μάθημα, ἀλλ' ἕκαστος μαθητῆς πρέπει νὰ κάμνη ὅ,τι κάνουν αἱ μέλισσαι, πρέπει νὰ εἶναι καλλιεργημένος, ἐκλεκτικός, εἰλικρινής, εἰς τὴν ἐξάσκησιν δὲ τοῦ ἐπαγγέλματός του νὰ εἶναι τίμιος.